

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku

-wydział instrumentalny-

Paweł Nowicki

„Zagadnienia wykonawcze wybranych utworów wibrafonowych

przełomu XX i XXI wieku”

Promotor: dr hab. Zbigniew Koźlik prof. UMFC

Przedmiotem mojej pracy są studia na temat wibrafonu w świetle muzyki nowej XX i XXI wieku.

Funkcjonuje stereotyp w postrzeganiu wibrafonu jako instrumentu głównie jazzowego, rozrywkowego. Geneza wibrafonu związana jest z muzyką jazzową Ameryki Północnej początku XX wieku. Repertuar klasycznie wykształconego perkusisty opiera się zatem najczęściej na utworach, które skomponowali właśnie jazzowi muzycy. Do sztandarowego repertuaru zaliczamy zatem *Blues For Gilbert* Marka Glenthworta, *Amsterdam Avenue* Ruuda Wienera, szereg kompozycji Davida Friedmana czy Billa Molenhofa.

W mojej pracy przedstawiłem kompozycje wypływające z nurtu współczesnej muzyki poważnej, które w swojej złożoności stawiają nowe wymagania wobec wykonawcy: nieszablonowe zastosowanie pedalizacji, kompleksowe wykorzystanie techniki czteropalkowej czy zagadnienia związane z rozszerzeniem brzmienia wibrafonu. To właśnie te aspekty zadecydowały o wyborze analizowanego repertuaru, na który złożyły się kompozycje solowe, jak i kameralne o szerokim przekroju stylistycznym.

Istotnym aspektem niniejszej pracy było nawiązanie do wyboru czteropalkowej techniki Stevensa. Choć pierwotnie technika ta była dedykowana grze na marimbafonie, ze względu na swą operatywność w układach skupionych, szeroki ambitus interwałowy, niezależny ruch boczny

pałek doskonale wpisuje się zarówno w repertuar multiperkusyjny, jak i współczesne utwory wibrafonowe¹.

Dwuletnie studia podyplomowe w Konserwatorium muzycznym w Strasburgu w klasie wibrafonu Emmanuela Sejourne pozwoliły mi zbliżyć się do tego instrumentu w oparciu o nowy, skomplikowany repertuar. Poszerzając program sięgnąłem po utwory kompozytorów przełomu XX i XXI wieku, takich jak David Karagianis, Daniel Almada, Franco Donatoni, François Bernard Mâche oraz Wojciech Ziemowit Zych. Ponieważ kompozycje te napisane są przez niewibrafonistów wyłania się ich złożoność, ale już bez „wibrafonizmów”, tak charakterystycznych dla utworów pisanych przez wirtuozów tego instrumentu. Materia muzyczna częstokroć nie idzie w parze z wygodą wykonania. Sytuacja ta z kolei powoduje, że instrument zyskuje oryginalne, nowe brzmienie. Materiał dźwiękowy komponowany jest niejako przeciw instrumentowi i zmusza wykonawcę do poszukiwań alternatywnych rozwiązań oraz sięgania po nieszablonowe techniki gry. Ma to miejsce szczególnie w przypadku kompozycji *Omar I* Franco Donatoniego, w której wykonawca staje przed wyzwaniem grania bardzo złożonych struktur.

Pierwszy rozdział pracy poświęcony jest problematyce wykonawczej utworu minimalistycznego. Wibrafon jako perkusyjny instrument melodyczny doskonale wpisuje się w styl repetytywny. W postminimalistycznej kompozycji *Chains* Davida Karagianisa napotykamy rytmiczne struktury tworzące wraz z fortepianem pulsującą całość. Szczególną uwagę poświęciłem roli pedalizacji w kształtowaniu pulsacji w utworze minimalistycznym oraz rozwiązaniom techniki czteropałkowej ze wskazaniem na niezależny ruch boczny pałek.

Ważną część mojej pracy stanowi problematyka wykonawcza utworu z taśmą. Studia nad muzyką elektroakustyczną rozpocząłem jeszcze jako student Akademii Muzycznej w Bydgoszczy, w klasie prof. Grzegorza Jurczyka. Praca nad utworem Martina Wesley-Smitha *For marimba and tape* otworzyła mnie na specyficzny rodzaj „punktualności”, która jest ściśle związana z „nieoddychającą materią” taśmy. Ten sposób punktualnej reakcji nauczył mnie frazowania zgodnego z metronomicznym charakterem warstwy elektroakustycznej. Dzięki tym doświadczeniom mogłem na nowo podejść do problematyki wykonawczej utworu *Linde* Daniela

¹ L.H. Stevens (1953) – autor podręcznika *Method of Movement for Marimba* (1979), w którym porusza zagadnienia związane z optymalnym wykorzystaniem chwytu czteropałkowego. Technika gry związana jest z wykonywaniem współczesnej muzyki poważnej, jak i transkrypcji na marimbę, rzadziej muzyki jazzowej.

Almady - stopliwość brzmienia, jakby inspirowanie głosu taśmy, inwersja pedalizacji, tj. *subito secco*, a także uzyskanie syntetycznego brzmienia instrumentu, który ze swej natury narzuca długie wybrzmienie, stanowiły treść moich rozważań.

Kolejny utwór, któremu poświęciłem rozdział, to *Phénix* François–Bernarda Mâche’a. Pracę nad tą kompozycją o charakterze multiperkusyjnym dla jednego wykonawcy rozpocząłem w klasie wibrafonu Emmanuela Sejourne’a. Tytuł utworu nawiązuje do mitycznego ognistego ptaka *Phénixa* i ukazuje aspekt transgresji, odrodzenia, co ma odzwierciedlenie w ekspresji i wariacyjnym charakterze motywu przewodniego utworu. Istnieje wiele wątpliwości na temat zagadnień wykonawczych utworu przeznaczonego na 9 membranofonów. Rozwiązaniem, które wyniosłem ze studiów w klasie Sejourne’a jest podwojenie instrumentu o tej samej wysokości w celu uzyskania możliwości innego pozycjonowania rąk, zależnie od przebiegu pasażu. To innowacyjne rozwiązanie pozwala ominąć liczne niedogodności wynikające z ustawienia instrumentów. Tym oraz innym zagadnieniom brzmieniowym poświęcony jest rozdział czwarty pracy.

Szczególne miejsce w mojej pracy poświęciłem współpracy pomiędzy wykonawcą a kompozytorem, która nierzadko stanowi o warstwie warsztatowej utworu. Moja współpraca z kompozytorem Wojciechem Ziemowitem Zychem sięga roku 2003, kiedy kształtował się repertuar kameralny zespołu Kwartludium, który współtworzę (Zych napisał wówczas pierwszy utwór dla zespołu *Ballada II* na marimbę, klarnet i skrzypce)². Kompozycja *Półskrzemie-półśnienie na perkusję, fortepian i przestrzenną amplifikację dźwięku* z 2018 roku jest owocem wieloletniej współpracy z tym kompozytorem i została napisana specjalnie na wibrafon wzbogacony brzmieniem aluofonu³ - instrumentu, który zaprojektowałem i zbudowałem w celu rozszerzenia brzmienia wibrafonu o skalę mikrofonową. Dążeniem moim była mutacja brzmienia wibrafonu przez zastosowanie aluminiowych rur tak, aby stworzyć pewną modyfikację istniejącego brzmienia. Pomysł ten spotkał się z zainteresowaniem samego kompozytora, jak i wielu innych twórców, z którymi współpracuję. Dzięki temu innowacyjnemu rozwiązaniu udało się stworzyć brzmienie rozstrojonego *quazi* ćwierćtonowo wibrafonu. Jest to

² Zespół muzyki współczesnej Kwartludium - założony w roku 2000, skupiony na prawykonaniach kompozycji napisanych bezpośrednio na skład instrumentalny zespołu. Skład instrumentalny poza perkusją tworzą: Piotr Nowicki - fortepian, Michał Górczyński - klarnet oraz Dagna Sadkowska - skrzypce.

³ Aluofon – instrument, którego nazwa pochodzi od autora tej pracy.

novum, jeśli chodzi o repertuar klasycznego perkusisty. Kontynuacja tego pomysłu ma ciąg dalszy w repertuarze kameralnym zespołu Kwartludium. Kompozycja Zycha jest pewnego rodzaju podsumowaniem doświadczeń związanych z wykonywaniem muzyki współczesnej na wibrafonie.

Ważnym uzupełnieniem pracy są rysy biograficzne kompozytorów, w których nakreśliłem cechy stylu kompozytorskiego, kontekst biograficzny ich twórczości, co ma szczególne znaczenie dla właściwego odczytania utworów Mâche'a, Donatoniego i Zycha.

Konstrukcja pracy zawiera 6 rozdziałów:

1. Pulsacja a niezależny ruch pałek w utworze repetytywnym *Chains* na wibrafon i fortepian Davida Karagianisa
2. Artykulacja i frazowanie w kompozycji elektroakustycznej *Linde* Daniela Almady
3. Złożoność faktury i założenia formalne w kompozycji *Omar I* Franco Donatoniego. Zastosowanie techniki czteropałkowej
4. *Phénix* na wibrafon i 9 tom tomów François-Bernarda Mâche'a. Problematyka wykonawcza utworu multiperkusyjnego dla jednego wykonawcy
5. Aluofon jako źródło nowego brzmienia w kompozycji *Półskrzyenie-półśnienie* Wojciecha Ziemowita Zycha na perkusję, fortepian i przestrzenną amplifikację dźwięku
 - 5.1. Rozwinięcie brzmienia wibrafonu o dźwięki aluofonu. Realizacja polirytmicznej notacji w utworze Wojciecha Ziemowita Zycha *Półskrzyenie-półśnienie* na wibrafon, fortepian i przestrzenną amplifikację dźwięku
6. Sylwetki kompozytorów. Noty biograficzne

Do pracy dołączona jest płyta CD zawierająca nagranie następujących utworów:

Wojciech Ziemowit Zych- *Półskrzyenie- półśnienie* na perkusję, fortepian i przestrzenną amplifikację dźwięku

Franco Donatoni- *Omar I* na wibrafon solo

François-Bernard Mâche- *Phénix* na wibrafon i 9 tom tomów

Daniel Almada- *Linde* na wibrafon i taśmę

David Karagianis- *Chains* na wibrafon i fortepian

Academy of Music Stanisław Moniuszko in Gdańsk

- Instrumental Faculty -

Paweł Nowicki

**"Performance issues of selected vibraphone pieces
the turn of the 20th and 21st centuries "**

Promoter: dr hab. Zbigniew Koźlik, prof. UMFC

The subject of my work is the study of vibraphone in the light of new music of the 20th and 21st centuries.

There is a stereotype in perceiving the vibraphone as a mainly jazz and entertainment instrument. The genesis of the vibraphone is associated with the jazz music of North America at the beginning of the 20th century. The repertoire of a classically educated percussionist is therefore most often based on pieces composed by jazz musicians. The flagship repertoire includes Marek Glenthworth's Blues For Gilbert, Ruud Wiener's Amsterdam Avenue, and a number of compositions by David Friedman and Bill Molenhof.

In my work, I presented compositions stemming from the trend of contemporary classical music, which in their complexity set new requirements for the performer: unconventional pedaling, comprehensive use of the four-stick technique or issues related to the extension of the sound of the vibraphone. It was these aspects that determined the choice of the analyzed repertoire, which included solo and chamber compositions with a wide stylistic cross-section.

An important aspect of this work was the reference to the choice of Stevens' four-stick technique. Although this technique was originally dedicated to playing the marimbaphone, due to its operability in focused systems, the wide interval ambitus, independent lateral movement of the sticks fits perfectly both in the multipercussion repertoire and contemporary vibraphone pieces.

Two-year postgraduate studies at the Music Conservatory in Strasbourg in Emmanuel Sejourne's vibraphone class allowed me to get closer to this instrument based on a new, complex repertoire. Extending the program, I reached for works by composers from the turn of the 20th and 21st centuries, such as David Karagianis, Daniel Almada, Franco Donatoni, François Bernard Mâche

and Wojciech Ziemowit Zych. Since these compositions are written by non-vibraphonists, their complexity emerges, but without the "vibraphonisms", so characteristic of works written by virtuosos of this instrument. The musical matter often does not go hand in hand with the convenience of performance. This situation, in turn, causes that the instrument acquires an original, new sound. The sound material is composed, as it were, against the instrument and forces the performer to search for alternative solutions and resort to unconventional playing techniques. This is especially true in the case of Franco Donatoni's Omar I, in which the performer faces the challenge of playing very complex structures.

The first chapter of the work is devoted to the performance issues of a minimalist piece. The vibraphone as a percussion melodic instrument fits perfectly into the repetitive style. In David Karagianis' post-minimalist composition Chains, we encounter rhythmic structures which together with the piano create a pulsating whole. I devoted particular attention to the role of pedaling in shaping pulsation in a minimalist piece and to the solutions of the four-stick technique with an indication of the independent lateral movement of the sticks.

An important part of my work is the performance of a piece with a tape. I started studying electroacoustic music as a student of the Academy of Music in Bydgoszcz, in the class of prof. Grzegorz Jurczyk. Working on Martin Wesley-Smith's For marimba and tape opened me to a specific kind of "punctuality", which is closely related to the "non-breathing matter" of the tape. This method of punctual response has taught me to phrase the metronomic nature of the electroacoustic layer. Thanks to these experiences, I was able to re-approach the performance issues of the work by Linde by Daniel Almada - the coherence of sound, as if inspiring the voice of a tape, inversion of pedaling, i.e. subito secco, as well as obtaining a synthetic sound of the instrument, which by its nature imposes a long decay, were the content of my considerations.

Another work that I have a chapter on is Phénix by François-Bernard Mâche. I started working on this multi-percussive composition for one performer in Emmanuel Sejourne's vibraphone class. The title of the piece refers to the mythical fire bird Phénix and shows the aspect of transgression, rebirth, which is reflected in the expression and variational character of the theme of the piece. There are many doubts about the performance of the piece for 9 membranophones. The solution that I learned from studying in Sejourne's class is to double the instrument of the same height in order to have a different positioning of the hands, depending on the course of the passage. This

innovative solution allows to bypass numerous inconveniences resulting from the arrangement of the instruments. Chapter four of the work is devoted to these and other sound issues.

A special place in my work is devoted to the cooperation between the performer and the composer, which often determines the workshop layer of a piece. My collaboration with composer Wojciech Ziemowit Zych dates back to 2003, when the chamber repertoire of the Kwartludium ensemble, which I co-create, was being shaped (Zych then wrote the first piece for the ensemble *Ballada II* for marimba, clarinet and violin). The composition *Half-shining-half-dream* for percussion, piano and spatial sound amplification from 2018 is the fruit of many years of cooperation with this composer and was written especially for a vibraphone enriched with the sound of an allophone - an instrument that I designed and built to extend the sound of the vibraphone with a microphone scale. My goal was to mutate the sound of the vibraphone by using aluminum pipes to create a certain modification of the existing sound. This idea met with the interest of the composer himself, as well as many other artists with whom I work. Thanks to this innovative solution, it was possible to create the sound of out-of-tune quazi quarter-tone vibraphone. This is a novelty when it comes to the repertoire of the classical drummer. The continuation of this idea is continued in the chamber repertoire of the Kwartludium ensemble. Zych's composition is a kind of summary of the experience of performing contemporary music on a vibraphone.

An important supplement to the work are the biographical features of the composers, in which I have outlined the features of the composer's style, the biographical context of their work, which is of particular importance for the proper reading of the works of Mâche, Donatoni and Zych.

The structure of the work contains 6 chapters:

1. Pulsation and the independent movement of sticks in the repetitive piece *Chains* for vibraphone and piano by David Karagianis
2. Articulation and phrasing in the electroacoustic composition of *Linde* by Daniel Almada
3. The complexity of the texture and formal assumptions in the composition of *Omar I Franco* Donatoni. Application of the four-stick technique

4. Phénix for vibraphone and volumes 9 by François-Bernard Mâche. Performance issues of a multipercussion piece for one performer

5. Aluofon as a source of new sound in the composition Półskrzyenie-półśnienie by Wojciech Ziemowit Zych for percussion, piano and spatial amplification of sound

5.1. The development of the sound of a vibraphone with sounds of an aluophone. Implementation of polyrhythmic notation in a piece by Wojciech Ziemowit Zych Półskrzyenie-półśnienie for vibraphone, piano and spatial sound amplification

6. Profiles of composers. Biographical notes

The thesis is accompanied by a CD containing the following tracks:

Wojciech Ziemowit Zych- Półskrzyenie- half-dreaming for percussion, piano and spatial sound amplification

Franco Donatoni- Omar I for solo vibraphone

François-Bernard Mâche-Phénix for vibraphone and 9 volumes

Daniel Almada- Linde for vibraphone and tape

David Karagianis- Chains for vibraphone and piano